

Mi a Theosophia?

Nagy Dezső 1905-7 körül

MOTTO:

Ha nagy nemzetek az emberiség legfontosabb igazságairól téves fogalmakat terjesztenek vagy nyilvánítanak, akkor tekintsük kötelességnek téves fogalmukat tisztázni, és az igazságot megértetni, mert az egyedüli eszköz, a véleményekből eredő tévedések szülte forrongásokat lecsillapítani — az Igazság! —

Baco de Verulam.

Már nagyon sokszor lett rámutatva, hogy valamely vidék, tartomány vagy földrész geographiai s geológiai fekvése, a rajta lakó népek fejlődésére nagy befolyással van. Itten csak a minket legközelebb érdekelt példát fogjuk részletezni.

Magyarország geographiai valamint geológiai viszonyainál fogva az európai országok között egyedül áll. Geographiai fekvése olyan, mintha az határozott kívánságra lett volna így berendezve. Délkeletről kezdve kelet, észak, nyugat és északnyugat felől jókora hegyek veszik körül, mint egy védőfalat képezve a minden nemű ellentétes áramok ellen Geológiai constellációja pedig épen mondhatnák a legelső helyet foglalja el. Aránya olyan tiszta, hogy alig van a földgömbnek egy-egy pontja ahonnan az arany tisztaságra, a magyarországi arannyal versenyezhetne. De a kőzeteinek változatossága tudományos szempontból is a legérdekesebbek egyike, amely érdekesség a nemes opáljában és a gyönyörű mármaros jegecsekben jut legjobban érvényre. De nézzük csak a növényzetét, mely a táplálékát épen az ásványországtól nyeri. Van e a földkerekségen olyan búza, mint a magyar búza? olyan jó ízű és dús tápanyagú kenyeret mint a magyar búza a föld kerekégen termő búzák egyike sem ad! A magyar bor — ez igazán olyan, hogy leírni vagy dicsérni fölösleges, mert legyen elég megjegyezni, hogy Afrika bensejében a zulu is tudja, hogy „Tokaj“ létezik, s tudja azt is mit jelent. Hát az állatvilága — az is rendkívüli érdekes és értékes.

Ha az evolutionális törvény elvét elfogadjuk, a melyet az eddigi tapasztalat is nagy mérvben helyesel, úgy a felsoroltakból kitűnik, hogy a geographiai fekvés és geológiai constelláció is az evolutionális elv mellett bizonyít. Mert a hegyrendszer által alakult térbeli viszonyok első sorban a növényzet fejlődését védi. A geológiai viszony pedig a növény tápanyagát tételze fel. Tehát, ha az ásványország jó anyag, úgy a növényország jó táplálékhoz jut, ennek is jónak kell lenni. Ha pedig a növény dús és jó, mi sem természetesebb annál, hogy az állatvilág is kitűnően fejlődik.

Az ilyen természeti viszonyokat az emberi elme értékelni tudja. És a természet nyújtotta anyagi előnyök arra készítetik az embert, hogy ezeket magának tartósan biztosítsa. Ezt a folyamatot látjuk Magyarországon gyönyörűen kidomborodva.

A magyarok ősi hazájukban is hasonló viszonyok között éltek, s miután onnan ki lettek zavarva, sok vidéken bolyongtak, de megfelelő, már az ő megszokott, természeti előnyökkel bíró teret, csak a Kárpátok aljában találták meg.

Ezt a helyet aztán úgy physikai, valamint szellemi erejével is igyekszik magának biztosítani. Ezen törekvés történelme kezdetén inkább a nyers physikai erőben nyilvánul. Az idők folyamán azonban a szellemi is előtérbe lép. Hiszen a 15. században a művelődés legfényesebb pontja mondhatnák a Kárpátok ölében volt.

Az óta váltakozva, kisebb-nagyobb mérvben jutott a szellemi képesség is előtérbe, míg az utolsó fél század alatt az irodalom és képzőművészet terén ismét a nyugati művelt nemzetek között az elsők közé küzdötte fel magát.

Nagyon természetes az ilyen szellemi fejlődés. Mert mindig féltett kincsét, a létének feltételét kellett és kell őriznie, másképp nem is történhetett, mint ahogy van. Hogy még a legegyszerűs-

szerűbb legszerényebb viszonyok között élő fia is e Hazának, annyi és olyan fényes szellemi képességgel bír, miszerint a híres és művelt nemzetek hozzá hasonló körülmények között élő fiai, vele semmi tekintetben nem versenyezhetnek; azt már az újabb kor etnográfusai is kezdik elismerni. Ha a szellemi képesség az anyagiakra, illetve ezek megtartására voltak huzamosb ideig irányítva, úgy bizonyára bekövetkezik olyan idő pont is, a mikor a szellemi tevékenység ezzel be nem éri, hanem keres, kutat valami más után ami őt kielégíti.

Ezen jelenség az újabb időben a spiritismusban mutatkozik. A spiritizálás már annyira el van terjedve Magyarországon, hogy még a félreeső falvak gyermekei is a spiritismussal foglalkoznak.

Érdekes ilyen spiritizáló gyermekeket megfigyelni. 3-4 gyermek egy durván összetákoltszalka mellé ül és kezecskéiket rajta tartva, feszült figyelemmel és a legkomolyabb arckifejezéssel várják a jelentkező „szellemet“.

Akaratlanul is az a kérdés keletkezik agyunkban: honnan tudják ezek az egyszerű gyermekek, hogy mi a spiritizálás? Egy kis elmélkedés megadja rá a választ. Az idősebbektől, a felnőttektől tanulták, látták, mert ha ezektől nem látnák, úgy nem tudnák mi az?

Ez a tény is elég világosan bizonyítja, hogy a magyar nép igen fejlődött szellemi képességekkel bír. Nem elégszik már meg az iskolákban tanult és írástudói által magyarázott szellemi és lelki dolgokkal, hanem a saját sugallatát, a saját sejtelmét követve keres, kutat. De mit? azt ő maga sem tudja, s csak kutat. —

Ezeket látva és tudva, azok a kik ezen a téren kissé több tapasztalattal bírnak, bizonyára kötelességüknek kell tekinteniük azt, hogy a homályt felderítsék, megvilágítsák, nehogy a tévedések egész sorozata gyökeret verjen. Hiszen az olyan szellemileg kifejlődött nép, mint Magyarországon lakik, az igazságot mi hamar felismeri és magáévá teszi. S így nem gondolom tévesnek azon feltevést, hogy a Theosophia megismertetése Magyarországon korai legyen. Ennél fogva tartsuk édes kötelességünknek, azok akik a Theosphiát, illetve ennek fejtegetését ismerjük, széles körben terjeszteni és megismertetni. És most az a kérdés:

Mi a Theosphia? és mi annak az alapja. Ezeket az első kérdéseket intézi mindenki a ki a Theosphiáról valamit hall. Mielőtt valamely dolgot érdemesnek tartunk arra, hogy vele foglalkozzunk, szükséges annak értékéről, alapjáról magunkat tájékoztatni. Ha ezen tájékozás nem kielégítő, úgy tovább mit sem törődünk vele. De ha a tájékozás kielégítő, úgy szükséges, sőt némi tekintetben kötelességünk azt úgy tanulmányozni, hogy kellőleg megismerjük megértsük, amely ismeret aztán a további kutatásokra nézve, szilárd támpontot szolgáltat.

Vizsgáljuk csak meg mit értünk, vagy mit gondolunk valamely dolog alapjának fogalma alatt. Ha például, egy intelligens materialistát kérdeznők: mi a materialismusnak az alapja? a válasz bizonyára az lenne, hogy az a bizonyos valami, aminek neve „matéria“ „anyag“; azt mondaná tovább: hogy a „matéria“ „anyag“ az egyedüli realitás vagy valóság és ennek hullámzása, rezgése hozza létre mindazon jelenségeket, amelyeket eddigelé ismerünk. A tudomány, az egyedül ez idő szerint elfogadott s létező tudomány nem egyéb, mint az anyag különféle mozgásának systematikus tudása. A materialismus alapjának ez a végső adata, ezen az adaton épül fel ennek összes végkövetkeztetése. Ez az egyedüli adat, mely a többi más tényeket és adatok létezését teszi lehetővé. Tehát valamely dolognak az alapját, annak létezésének végső oka, végső adata képezi.

Vizsgálódjunk csak kissé talán sikerül a Theosophia alapjának is szilárd és megdönthetetlen végső okát, végső adatát felfedeznünk. Ha száz embert úgy kérdezzük: hisz-e a Theosophiában? úgy el lehetünk készülvé, hogy 99. azt fogja röviden felelni: nem! Kérdezzük, csak tovább: Hát tudja-e mi a Theosophia? úgy erre bizonyára azt a feleletet kapjuk: „Nem tudom“! Nem is gondolják meg az emberek azt, hogy figyelmes és lelkiismeretes kutatás nélkül, és a nélkül, hogy csak valami halvány sejtelve volna a kérdésben levő dologról nem lenne neki, de nincs is jogában valami felett határozott ítéletet mondani. Még véleménynyilvánításra se nincs joga. Egyedüli joga csak az, a dologról kellő tájékozást szerezni és mi-

dön bizonyos ismeretet szerzett arra nézve, hogy véleményt alkothat magának, csakis akkor ítélni valamely dolog felett. De a brüsk visszautasítás és a hirtelen ítéletmondás a gondolkodás gépezetének hiányos voltát árulja el, és ez olyan valami, aminek közönségesen „előítélet“ a neve.

Azonban mielőtt a Theosophia alapját és annak szilárd és megdönthetetlen végső okát, végső adatát tárgyalnók, jó lesz a Theosophia szónak értelmét is megállapítanunk.

Ne gondoljuk, hogy ezen szó a jelenkor szülötte. Oh, nem! Minden lexikonban megtalálható. A „Theosophia“ szó két görög szó összetételéből származik m.p. „Theos“ és „Sophia“ és mintegy 15 század óta van használatban. A Theosophia szó olyan kifejezés melyet a régiek is jól ismertek. Értelme ugyanaz volt akkor, mint ma.

A „Theos“ szót rendszeresen úgy fordítják, hogy „Isten“, de annyi különféle szavaknak adtak már a fordításban ilyen értelmet „Isten“, hogy ez bizony nem könnyíti a magyarázatot, sőt inkább zavart okoz. Tehát kénytelenek vagyunk más irányban kutatni, hogy ezen szónak magának mi lehet az értelme. Ezt csak úgy tehetjük, ha a Theos szót valamivel összehasonlítjuk, valamivel párhuzamba állítjuk, melyet *ez alkalommal* éppen Theos ellenkezőjének kell tekintenünk. Azért mondom „ez alkalommal“ mert ez által helyes bírálatot szerezhethetünk. Ezen módszert, hogy ellentétet állítsunk fel, gondolkodási módunk, agy-szerkezetünk miatt kell felhasználnunk. Mi csak ellentétekkel gondolkodunk. A világosság fogalma nem létezne számunkra, ha azt a sötéttséggel össze nem hasonlíthatnánk, vele meg nem mérhetnénk. Így a meleg hideg nélkül, nappal éjjel nélkül, nyár tél nélkül, szeretet gyűlölet nélkül, nyugalom izgalom nélkül, boldogság szerencsétlenség nélkül nem létezne. Az ellentétes dolgok azonban nem különbözök. A világosság és sötétség egy és ugyanazon dolog két ellentétes oldala és csakis összehasonlítási kifejezések. Ezek egymásnak mintegy folytatása, mintegy egymásba való olvadása. Tökéletesen egy értelme van annak, ha azt mondjuk, hogy A. tárgy világosabb B. tárgynál, vagy B. tárgy sötétebb A. tárgynál. S ez áll, minden ellentétes dolgok összehasonlításánál.

Ennél fogva, ezek szerint „Theos“-nak ellentéte a „természet“. Éppen úgy, mint a hogy világosság és sötétség, pozitív és negatív, vagy bármely más ellentét létezik, úgy van Theos egy részen, míg a természet más részen.

Mindnyájan ismerjük a természetet, sőt hízelgünk magunknak azzal a tudattal, hogy szeretjük a természetet. Hiszen a szép természet pompája mindenütt szemünk elé, tárul. Ugye mennyire szeretjük az árnyas erdőket, szeretjük a hegyeket, de szeretjük ám a tengert is! Milyen örömet okoz, ha alkalmunk nyílik egy teleskop segítségével a természet nagy távolságban levő kimondhatatlan test óriásokat közelebb hozni és megfigyelni, vagy az ici-pici természet, mely éppen kezünk ügyében van, de megfogni még sem tudjuk; a microscopus segítségével tanulmányozni. Tudósaink fáradhatatlan szorgalommal tanulmányozzák, kutatják a természet minden részét. Olyan égitestekről beszélnek, melyek megmérhetetlen távolságban vannak tőlünk, úgy hogy némely égitest sugárainak ezer év is szükséges, míg picike földgömbünket érintheti. De olyan molekuláris apró természeti testekről is kötetekre menő értekezleteket írtak, amelyek olyan kicsikék, hogy a gyermekek játszó márvány golyócskája több billiószor nagyobb nálánál. S mi, midőn ezeket halljuk, az ámulat és megdöbbenés vesz rajtunk erőt, mert ez igazán kábítóan nagyszerű. Véghetetlen az úr körülöttünk, az időnek sem kezdete sem vége, amelyben ez létezik, minden irányban véghetetlen rend, legyen az a leghatalmasabb vagy a legparányabb. A természet mindig bámulatba ejtette az ember figyelmét, amióta az ember ember!

És midőn már részleteztük, osztályoztuk mindazt, amit a természetről tudunk, midőn már természet egyes ágainak tanulmányozásából különféle tudományok keletkeztek, olyannyira, hogy ezeknek a felsorolása maga is tudásszámba megy; és miután már mindezeket, a természet vizsgálatának összes eredményeit egy hatalmas, *mégis rövid* encyclopediába szorítottuk,

még mindig marad egy nyílt kérdés, egy olyan egyszerű, amelyet még egy gyerek is kérdezhet, s mi valamennyien már kérdeztük is. Ez a kérdés pedig : Mi a természet?

Nagyon egyszerű kérdés; de látni kell a hátterét. A tudósok minden lehető információt megadták már. Megfigyelték, a természetnek tünetényeit, megállapították ezek törvényeit Ezen formulák és törvények mindenképpen bizonyítják az ember intellektualitásának széles hatáskörét. Képzeletük szárnyain elvisznek minket a távol múltba, amidőn az égi testek még nem léteztek, mert az egész látható mindenség még csak egy tüzes ködfolt vala. A „nebularis hypothesis“ által támogatva röpdülünk a nap és bolygók keletkezésének stádiumain, az életnek és az ő, a tudósok, saját fényes intellektualitásuk – véletlen vagy más mellékes okok által okozott – fejlődési fokain, tovább a kihalt és megfagyott világegyetemben, míg végre (ha még a szárnyak bírják) ismét vissza a tüzes ködfolthoz.

És mindezek után, midőn már ezeket mind tudjuk, mégis amellettt maradunk, hogy van még, kell hogy legyen még valami, amiről semmit sem mondtak. Azon kérdéssel, mi a természet? gondolatban ezzel azt állítjuk, hogy mindezen véghetetlen jelenség világa mögött kell valaminek lenni. Bátran állíthatjuk, hogy ezen ismeretlen valaminek, mely jelenségében, mint természet áll előttünk kell, hogy valami valódi, el nem múló változatlan reális léte is legyen. A kérdés ennél pedig: Mi az? – Mi az, az az ismeretlen, fel nem fedezett mindennek alapját képező valami, amiről a jelenségek tudománya mit sem mond, amellyel éppen a jelenségek tudománya még foglalkozni sem akar? Meg vagyunk győződve arról, hogy van, létezik az a bizonyos lényeg, és óhajtjuk tudni; mi is az. Ez sejtelmünk; bár sok természeti jelenség lett tanulmányozva, megismerve, de a realitás, a valódi, érintve nem lett, és bármennyi jelenséget figyeljenek is meg a tudósok, állapítsák meg hovatarozását a tudomány szokásos pedantériájával, s ha még olyan finomnál finomabb műszerekkel fogják is magukat felszerelni, melyek a hiányos érzékelő szervek kiegészítésére, finomabb érzékelésre szolgálnak, itt, ennél a részénél a természetnek egy hajszálnyival sem fognak előbbre haladni. Így csak tovább ama gyermekes kérdésnél tartunk: Mi a természet? A „természet“ szó kifejezését, mint technikus terminust használjuk minden lehető és látható jelenségek összegére, melyek voltak vagy létre jöttek, vannak és lenni fognak, de szükségünk van ám egy olyan kifejezésre is, olyan technikus terminusra is, amivel ama valódi, reális léteit jelezzük, mely az erőt képezi a jelenségek változatosságainak létrejövetelénél. A régi és újabbkor bölcsei lettek légyen azok nem keresztények vagy keresztények ezen a szóban levő „valamit“ „Theos“ vagy más nyelvekben ennek equivalens név alatt ismerték. Ezen terminusok tehát képezik a mi ellentétünket vagy is: Theos és természet.

Theos a véghetetlen intelligens erő, melynek a phenomenalis világegyetem a kifejezése. Ezen kifejezést mi Természetnek nevezzük. Theos az örök lényeg. A Természet az időleges lét. Theos a minden létező összes dolgok alapján levő realitás a természetben létező véghetetlen.

Ezen kifejtett eszmét jó lesz erősen megrögzíteni, mert agyunkban többnyire ennek ellentmondó eszmék támadnak, melyet a gyermekkorban hallott tanok idéznek elő, s ezek nagyon is mélyen gyökereznek. Mert a szóban levő kérdésre theologiai fogalmakkal feleltek. Elmondták, hogy a világegyetem egy termés; hogy véghetetlen idő előtt világegyetem egyáltalán nem is létezett; hanem egy bizonyos pillanatban egy valaki, akit Istennek hívnak, teremté a világot semmiből (és nem is enmagából) és ettől a pillanattól fogva két különféle és két különböző örökkévalóság létezik – egy véghetetlen teremtő, és egy véghetlen teremtés. Ezen teremtő és teremtésről való fogalom, mely csak szójáték, „verbális formula“ ami mögött valódi, reális eszme nem létezik, nagyon nehezen törülhető ki az emlékezetből, mert a téves fogalmat ahhoz értő emberek igyekeztek plasztikus gondolatunk szerkezetébe mintegy beégetni. Hogy ezt miért tették? Minden gondolkodó előtt tisztán áll. Azért, hogy azok, akik ezt feltalálták, jogcímük legyen arra, miszerint csakis ők lehetnek ezen teremtő szolgái s kizárólag az ő jogukat képezi az illetén igazság hirdetése. Tehát ezen eszmétől meg kell menekülnünk éppen úgy,

mint más hasonló eszméktől is meg kellett szabadulnunk, melyeket tapasztalatlan gyermekagyunkra erőszakoltak.

Két végtelenség, két örökkévalóság nem létezik. Ilyen felfogás képtelenség, Theos nem a természet teremtője. Theos és a Természet nem két dolog, hanem egy. Ők az egynek két oldala mondjuk: színe, visszája, pozitív és negatív. Természet elnevezést adunk minden észlelhető, érzékelhető dolgok összegének: a jelenségek halmazának. Természetfeletti dolog nem létezik. Mindaz, amit külsőleg bármely fejlődési fokon levő létet, bármely időben és bármely feltételek mellett észlelhetünk, az Természet. A Természet úgy, amint előttünk feltárul, maga a Theos is.

Az előadottak megvilágítására helyén való lesz, ezt egy fizika jelenséggel összehasonlítani.

Alig van ma már ember a ki a galvanoplasztika eljárását ne ismerné. Mivel azonban nagyon sokan vannak, akik élethivatásuknál fogva rég elfeledték az eljárás mibenlétét, jó lesz ezt röviden részletezni.

A galvanoplasztika egy olyan eljárás, olyan vegyi folyamat, melyet az elektromos áram végez. Még pedig úgy, hogy bármilyen komplikált eszközt, képet, érmet és számos fel nem sorolható fémtárgyat oly művésziesen képes létrehozni, hogy ahhoz hasonlót nagyon is ügyes és gyakorlott emberi kéz tud csak csinálni. Ez akként történik, hogy azon fémot, melyből valami tárgyat készíteni, vagy avval valamely tárgyat bevonni akarunk, alkalmas módon savakba feloldjuk, s belőle úgy nevezett fémoldatot készítünk. Ezen fémoldatba most a fém oly parányi részecskéiben létezik, mely még sok esetben kisebb a víz parányainál is. Ezen jelenségnél fogva még az arany is olyan, mintha csak víz lenne. Az ilyen módon készített fémoldatot, ha használni akarjuk, egy alkalmas edénybe töltjük. Ha valamely tárgyat akarunk készíteni, úgy annak formáját alkalmas módon a villamosságot vezetővé tesszük. Midőn ez megtörtént, a formát valamely elektromos áram forrásának *negatív vezető sarkával* kötjük össze. Ezek után a formát a fémoldatba tesszük úgy, hogy a fémfolyadék a forma hézagát kitöltse és el is lepje. Ekkor az elektromos áram forrásának *pozitív sarkából* egy vezető huzalt a folyadékba mártunk. S most egész csendesen, tűz és szerszámok nélkül elkezd a villamos-áram dolgozni. Bizonyos idő múlva kivesszük a formát a fémfolyadékból, s legnagyobb bámulatunkra a feloldott volt fém a formába rakodott le és felvette a forma alakját. Sőt ha esetleg a forma valahol meg volt, karcolva, még azt is feltaláljuk az ily módon készített tárgyon. Ez az eljárás ma már egy nagyon egyszerű és nagyon természetes jelenség.

De nézzük csak közelebbről, mi történt. A negatív sarkon egy új tárgy keletkezett, melynek létrehozásán a pozitív sark is tevékeny részt vett, bár mi itt semmi különös dolgot nem látunk, míg a negatív sark egy tárgynak adott életet amit látunk és tapinthatunk.

Ezekből azt látjuk, hogy a tárgy, a test létrehozásában a pozitív saroknak is szerepe jutott s hogy nélküle, közreműködése nélkül a negatív sark soha sem lett volna képes valamit teremteni. Tehát itt a pozitív sark jelképezi a Teos-t, míg a negatív a természetet. A dolgok keletkezése mindig ezen a törvény alapján történik, mindenütt két ellentétes sark együttes működése hozta létre az általunk látott és érzékelt testeket. A létező tudomány a természet másik sarkával nem törődött. Csak a létre hozott „galvanoplasztikai testet“ tanulmányozta, annak hosszát, szélességét, mélységét, színét, sűrűségét, stb. állapította meg, de a keletkezési módot, a szükséges eszmét, erőt, ami nélkül valóban valamely dolog keletkezését el sem lehet képzelni, teljesen figyelmen kívül hagyták, s ha már találkozott is valaki, aki a természet ezen részét is tanulmányozni merészelte, azt kinevették, kinevetik!

Hogy a Theos fogalmát már régen ismerik, ez alkalommal csak egy példával akarjuk bizonyítani. Immanuel: Kant „Idee der Transcendental Philosophie“ bevezetését így kezdi:

„Semmi kétség sem fér ahhoz a feltevéshez, hogy a tapasztalat agyunk működésének első eredménye, amidőn az érzékek nyersanyagát dolgozza fel. Ez éppen az első útbaigazítás a kimeríthetetlen tapasztalatok szerzésére, mely az összes jövő tudásunk láncolatosságot biztosítja. Mindannak daczára ez nem az egyedüli tér, amelyre észtehetségünk korlátozva lenne.

Megmondja ugyan, hogy mi létezik, de azt nem, hogy mindez szükségképpen ilyenek, így kell lennie s másképpen nem lehet. Ennélfogva nem adja meg a *való általánosságot*, és elménk, mely éppen az ilyen fajta megismerést szomjúhozza, még jobban lesz ingerelve, mintsem kielégítve. Olyan általános megismerések tehát, melyek egyszersmind a benső szükséglet jellegét viselik, kell, hogy már magukban, a tapasztalatoktól függetlenül határozott és bizonyosak legyenek, ennél fogva ezek *a priori* megismerések; míg azok ellenben, melyek kizárólag a tapasztalatokon alapulnak *a posteriori* vagy empirikus megismerésnek nevezzük.“

„Ezekből kitűnik, hogy még a tapasztalataink közé még olyan megismerések is ékelődnek be, melynek eredete apriori, és ezek talán arra valók, hogy érzékeink képzetének összefüggést kölcsönözzenek. Mert, ha mindazt a tapasztalatokból eltávolítjuk, ami belőlük az érzésekhez tartozik, még akkor is marad bizonyos, az eredeti fogalommal párosult ítélet, vagy tapasztalat, mely teljesen a priori s a tapasztalatoktól függetlenül kell, hogy keletkeztek legyen, mert azon dolgokról, melyeket az érzések érzékelnek, sokkal többet árulnak el, mint, vagy legalább ezt úgy véljük, mint a tapasztalat taníthat vagy tanítani képes, és hogy állítások olyan való, igaz általánossággal és szigorú szükségességei is bírnak, amilyent az empirikus megismerés nem szolgáltat.“

Ezek a kijelentések 1781-ben láttak napvilágot, amikor még a modern természettudomány csak ébredni kezdett. Mit tapasztalunk ezen sorok elolvasásánál? Azt, hogy Kant oly finom sejtelemmel bírt, mely közel járt a valóhoz. Hiszen az ő „a priori“ terminusa nem egyéb, mint „Theos“ és az a posteriori-ja a „Természet“, az ő „a priori“ terminusa a „positiv“ sarok és az a „posteriori“-ja a „negativ“ sarok. Tehát látjuk azt, hogy gondolkodó elmék már korábban megsejtették azon megdönthetetlen igazságot, hogy a természet jelenségeinek halmaza mögött kell lenni a realitásnak. Ezt látjuk a galvanoplasztika által létre hozott tárgynál, testnél is, ez nem egyéb, mint egy ok által létrehozott okozat. És így azt tapasztaljuk, hogy a modern tudomány, midőn a jelenség világával foglalkozik az okozatok mineműségét állapítják meg, míg az okot, a „valódit“, a „realitást“, teljesen figyelmen kívül hagyják.

Bármely jelenség mineműsége a figyelőnek megfigyelési képességétől, érzékelő szervétől függ. A külső megfigyeléseinek egyedüli módja az öt érzéki szerveink igénybe vétele, és ezen szervek által csak olyan tulajdonságokról nyerhetünk tudomást, amelyek ezek képességeinek megfelelnek. Öt érzéki szervvel csak ötféle mineműséget vagyunk képesek észlelni, érzékelni, de nem többet. Képesek vagyunk látni, hallani, tapintani, szaglálni és ízlelni, de semmi körülmények között sem állíthatjuk azt, hogy a dolgoknak tényleg nincs több kvalitásuk és hogy ezek a mi érzékelő szerveink által lennének határolva. Hogy ez nem úgy van, Dove híres fizikus egyik gyönyörű kísérlete is bizonyítja.

Dove kísérlete a következő: „Képzeld magunkat egy teljes sötét szobában, melyben egy pálca úgy van egy készülékre felakasztva, hogy ez rezgési mozgásokat végezhet. A rezgéseket egy alkalmas szerkezettel mindig fokozni lehet. Ha a pálca kezdetben másodpercenként csak ide s tova leng, úgy az tapintó érzékünkre hat, lengéseit a közvetlen érintés érzéki ingere által, mint a bőrünkre gyakorolt nyomást vesszük észre. Ha azonban a pálcának rezgési száma másodpercenként 32-re lesz fokozva, ez már mint távolba hatás lép fel. A légkör ezen rezgéseket közvetíti a fülünkkel, melynek dobhártyája a kívülről jövő 16 szoros lökésekkel fel veszi és ugyanannyit ad vissza. Ezen mozgás gyorsaságára halló érzékünk egy mély basszus hangra reagál. Amilyen mérvben a rezgések másodpercenként fokozódnak, azon mérvben emelkedik a hang magassága, míg aztán a rezgés gyorsasága 36000 másodpercenkénti rezgésében elérte azon hang-határt, mely halló érzékünket határolja. Ezek után a sötét szobában síri csend uralodik és a rezgések egész sorozat gyorsítása érzékünket nem ingereli. Itt tehát egy hézagot constatálhatunk. Hogy mi történik a 36000 és mintegy 18 milliónyi rezgési szám között, egyik érzékünk sem veszi észre. Tehát vannak a külvilágban olyan jelenségek, is melyeknek az ember érzékelő szervei egyik sem felel meg, mert képzelet és valóság nem fedi egymást. 18 millió másodpercenkénti rezgésnél ismét távolba való hatás jó létre, mert azon helyről a honnan

az utolsó hang elhangzott, hő kezd sugározni, melyet a bőrünk érzékel. Ezen hő mindjobban fokozódik, míg végre a pálca vörös izzásba jő, az az a midőn a látó szerv kezd reagálni. A hő mindjobban alábbszáll, míg végre teljesen megszűnik, de az alatt a kezdetben vörösén izzó pálca egymásután a sárga, zöld, kék és viola színeket vette fel, azaz végigfutja a napspektrum színeit, végre a fényhatás elgyengül és a viola szín után szemünk nem reagál többé. Ismét elsötétül a szoba, ha a rezgések száma meghaladta a 8 billiót. Itt ismét hézag constatálható, 8 billiónál magasabb rezgési számokat többé nem érzékelünk, nem észlelünk. Nem is sejthetjük ezen hézagok nagyságát.“

Pascal is gyönyörűen jellemzi érzékeink korlátoltságát.

„Minden, úgymond, amire az ember képes, egyedül az, hogy a dolgok közepéből csakis egy bizonyos látszatot tud felfogni.

Ezen állapot, mely a végletek között középén áll, minden képességeinkben visszatükröződik. Érzékeink a végleteket nem érzékeli. Nagy zúgás elkábít, nagy világosság megvakít, nagy távolság, vagy igen közelség megakadályozza a látást, az igen hosszú vagy igen rövid szónoklat értelme elhomályosul, a túlságos élvezet terhel, a nagy közömbösség sért. A végletek tulajdonsága ellenségünk, s mi nem vesszük észre. A túlságos fiatal- vagy aggkor korlátozza a szellemet, sok vagy kevés táplálék rendetlenséget okoz funkciójában, túlságos sok vagy igen kevés tanulás elbutít. A végletek olyanok ránk nézve, mintha nem is léteznének. Nem vesszük őket észre vagy ők minket.“

De nézzük csak a mindennapi életben előforduló ilyen jelenségeket. A vak például tagadni fogja a virág színét, s az, akinek nincs szaglása, nevetségesnek fogja találni a virág illatáról való fogalmat, de mi, akik látunk és szaglálunk, tudjuk, hogy ezen tulajdonságok léteznek, mert mi észlelhetjük. Tudjuk azt is, hogy ezen tulajdonságok azok számára nem léteznek, azért mert érzéki szervük, érzékelő képességük hiányosak. Ha tíz különféle érzékelő szervekkel volnánk felruházva, úgy bizonyára a dolgok tíz különféle tulajdonságát is érzékelhetnők, vagyis ha még többel, úgy többet. S hogy ennek valahol vége volna, arra nincs támpontunk. Mivel érzékelő szerveink korlátozottak, úgy képességekre, mint számra nézve, nagyon természetes, miszerint az észlelt tulajdonságok is szűk határok között vannak; de az, ami a minden tulajdonságoknak az alapja, az, amitől az összes tulajdonságok függenek, az nem korlátolt. A természet, ahogy mi ismerjük, Theos korlátolt megnyilatkozása, és így „Theos“ maga a természet véghetetlen és örökkévaló lényege.

Miután Theosról némi véleményt alkottunk magunknak, fordítsuk figyelmünket a „Sophia“ szóra. „Sophia“ kifejezés néha tudományt, néha bölcséletet jelent. Ezen két kitétel valóban egy és ugyanazon értelemmel bírnak, bárha esetről-esetre különböző ideák megjelölésére alkalmazzák. Nézzük a tudomány kifejezést, mely a helyesebb, tehát a Theos-Sophia nem egyéb, mint a véghetetlen természet tudománya: a realitás, a lényeknek tudása.

Ha a tudósainkat, a tudomány mestereit felkérjük, hogy mondjanak valamit ezen realitásról, a legjobb esetben el lehetünk készülve a szánakozó mosolyra. Hátha még azt kérdezzük: ilyen tudás lehetséges-e?

A tudós egyszerűen azt feleli: Nem. De a theologus valamivel még tódít rajta és azt mondja: ilyen tudomány lehetetlen s meg kell elégednünk azzal amit ő „hitnek“ nevez. Azt fogja tovább elmondani: mindaz, amit Theos-ról mondhatunk, bennfoglaltatik egy néhány könyvben, melynek felhatalmazott, felkent magyarázója csak egyedül ő lehet, s köszönettel kell fogadnunk azt, amit ő adhat, mert sok fáradságtól óvjuk meg magunkat. De hagyjuk úgy a tudóst, mint a theologust, s kutassuk tovább kérdésünk megoldását.

Kutassuk csak még azt, hogy tulajdonképpen mit értünk tudomány alatt. A szó közönséges értelmében azt jelenti, hogy mindez, az érzékeink által észlelhető dolgok összismerete. Az érzések tiszta észlelésének, megfigyelésének összege: tudomány.

Minden tudományos ismeret az érzések észlelésén alapulnak. Ezen észlelések intellectuális conceptiók építésére szolgálnak és ezek képezik aztán a véleményt, ítéletet. Ezen vélemények,

ítéletek konstituálják a tudomány általánosságát. De mindezek alapja az érzékek észlelései, — hallás, tapintás, látás, ízlelés, és szaglás.

Miután ezen érzékelési tudomány kizárólag az érzékek szervei által szolgáltatott észlelése-
in alapulnak, úgy ebből az következtető, hogy ha ezen szervek hiányosak, akkor az általuk
gyűjtött észlelési tapasztalatok szükségképen hiányosoknak kell lenniük. Ugyan van-e a vilá-
gon olyan komoly számba vehető ember aki azt merné állítani, hogy az ő érzékeinek szervei
tökéletesek, hogy azok további fejlődésre képtelenek s hogy azok hú képét adják annak, ami
végbemegy körülöttük? Bizonyára nincs! nem lehet! És ha a tudományról alkotott felfogásunk
hiányos, akkor a természetről alkotott felfogásunk is, melyet észleléseink által szereztünk,
kell, hogy hiányos legyen, Nem csak, hogy nem fogjuk tudni, ami nincs, de még azt is fogjuk
gondolni, hogy valamit tudunk, ami nincs. Más szóval nem csak tudatlanok leszünk (ami ne-
gatív szomorúság;) de még nem tudás által is fogunk szenvedni (ami pedig már pozitív szo-
morúság). Az agyunk, eszünk tartalma a tudatlanság és képzelet vegyületével lesz tele.

Ezek folytán, ha az érzékek nem megbízhatók, azon tudományféle, melyet általuk szere-
ztünk, semmi esetre sem lehet valódi tudomány. Bizonyos határokon belül ugyan hasznosak
arra, hogy a mindennapi anyagi élet nehézségein átsegítsen, de nem elégítheti ki az olyant, aki
a hallás, tapintás, látás, ízlelés és szagláson kívül is szeretne valamit megtudni. Ennek az ér-
zékelés tudománynak, csak az időlegesben van a célja, mely bizonyára alárendelt állapot. Ez
csak eszköz, de nem cél. Kérdésünk mögött, hogy mi a természet? ott van az intuitív észlelé-
seink, Kantnak az „a priori” a „positív” sarok.

Ezek után az a kérdés lebeg szüntelen előttünk: hogy létezik-e egyáltalán igaz és valódi tu-
domány? Vagy meg kell elégednünk azon hiányos tapasztalatokkal, melyeket hiányos és meg
nem bízható érzékeinkkel szerzünk? Vagy meg kell-e barátkoznunk az úgynevezett *Megis-
merhetetlen* kifejezéssel, mely ama lényeg végső leírása, amit megismerni óhajtunk? Nem!
Meg akarjuk ismerni a Realitást és annak jelenségeit; meg akarjuk tudni, hogy mi az, és azt is,
hogy minek látszik lenni. Meg akarjuk „Theost” magát ismerni. Ha csak „Theos” megismeré-
se egyáltalán lehetséges, s ha lehetséges, hogyan?

„Theos-t” a „Realitást” a „positivet” érzéki szerveinkkel, legyenek azok bármily érzéke-
nyek, sohasem fogjuk észre venni, érzékelni, mert az előbbi fejtegetésekből világosan kitűnt,
hogy azok csak a természet jelenségeit, de azt is csak bizonyos korlátolt részben tudják érzé-
kelni. De akkor, ha ezekkel nem tehetünk semmit, úgy az a kérdés merül fel: van-e, bírunk-e
tehát olyan érzékkel, amelyek nem olyan korlátoltak, mint a korlátolt érzéki szervek, ami által
„Theos” megismerhessük, észlelhessük? —

Nem gondolnám, hogy ez lehetséges! —

És mégis, a világ valamennyi nagy tanítómestere elismerte, sőt bizonyította, hogy a Theos-
Sophia lehetséges, de nem csak azt, hogy lehetséges, de kötelességül rója fel az emberiségnek,
hogy életünk gyakorlati törekvése a Theos-Sophia legyen. A Theosophia társaság épen ezen
cél elérése lett alapítva, hogy az emberiség figyelmét erre a gyakorlati életcélra irányítsa. Te-
hát a „Theosopia Társaság” elnevezés¹ ezt értelmezi. Ennél fogva a *tudomány* kifejezésnek
más értelmének, más alapjának kell, hogy legyen, s nem az, amit az érzéki szervek tapaszta-
latai alatt értünk, s amelyre minden néven nevezendő mélyebb agy- vagy elme-gondolataink
alkotása nyugszik. Ilyen dolgok csak közvetítők által jöhetnek létre (a közvetítő itt az öt ér-
zék.) A „Theos tudománya” ennek ellenkezőjének kell lennie. És úgy látszik, nem szorul köz-

¹ JEGYZET Az általános theosophia társaság tagjai bármely vallása vagy vallástalan, úgy szintén, bármely
bölcseleti irányú lehet, feltéve azonban, hogy a társaság céljai közül legalább egyet kész teljesíteni. Az egyesület
egy emberbaráti és tudományos testület azon célból alakulva, hogy a testvérisülés eszméjét nem elméletileg
hanem gyakorlatilag terjessze. Tagja lehet Keresztény, Mohamedán, Zsidó, Parsis, Buddhista, Brahmin, Spiritua-
lista és Materialista: de mindeniknek kötelessége: a felebaráti szeretet, *tudós, valamely régi irodalom ismerője*
vagy a *psychikai erők kutatója legyen*; Kötelessége tőle telhetőleg a társaságot ezen céljainak elérésében támo-
gatni. Máskülönbén nincs értelme a társasághoz való csatlakozásának.

vetítőre. „Theos“ megismerője közvetlen érintkezik azzal, ami megismerendő. Az ember, mint megismerő és Theos a „realitás“, a „mi“ között a Theosophia a közvetlen kapocs.

A tudományt, mint közvetlen kapocs eszméjét jól emlékünkebe kell vésni, mert ez éppen el-
lenkezője annak a tudomány eszméjének, melynek érzékelési közvetítőre van szüksége; mert csak a közvetlen kapocs, közvetlen érintkezési eszméjének figyelembe vétele által érthetjük meg a Theosophia mibenlétét. Mi csak azt tudhatjuk meg valóban, realitással, amivel közvetlen érintkezhetünk, vagyis ha valamit valóban meg akarunk ismerni, úgy köztünk, a megismerő, és a megismerendő között semmiféle néven nevezendő válaszfalnak, akadálnak vagy különbségnek lenni nem szabad. És ez a valódi tudomány egyszerű értelme, hogy a megismerő és megismerendő egy és ugyanaz, ennél fogva valamit *tudni* vagy megismerni azt jelenti, hogy ugyanaz *lenni* is ami megtudandó, megismerendő.

„Tudni“ és „lenni“ egy és ugyanaz. Mert ha a Realitást megismerjük, mi magunk vagyunk a Realitás, ha megismerjük Theost, úgy magunk vagyunk az. Ha az *örökkévalót* megismerjük, úgy az *örökkévaló* mi vagyunk. És így más úton nem *tudhatunk*, ha nem *vagyunk* mert, hogy *tudjunk*, *lenniünk* kell. Hogy „*valóban*“ tudjunk, „*valóknak*“ kell lenniünk.

Ebből ismét egyszerre az a kérdés merül fel: Miféle reláció-ban áll a kutató a kutatott dologgal? Nehogy azt gondoljuk, hogy talán az ember, mint Theos darab különválva most, bolyong a nagy úrban és új felszívódást, új beolvadást keres, vagy, hogy az ember a végtelen felé utazva, valamely nap vagy bizonyos időben eléri utazásának, bolygásának végcélját és ezután az örökkévalóságot a mennyekben fogja tölteni? nem! Theos csak a realitásnak más neve. Ugyan megtörténhet-e az, hogy ami sohasem volt realitás, valaha belőle realitás lehessen? Ugyan válhat-e a mulandóból örökkévaló? Lehet-e abból Theos, ami sohasem volt az? A tiszta fogalmú felelet erre: Nem! Az örökkévaló egyedül áll, az el nem osztható és végtelen. Az örökkévalóhoz se hozzá tenni, sem belőle elvenni, nem lehet.

De akkor miben rejlik a saját magunk, a kutatók relációja az örökkévalósághoz, a megtudandó a megismerendőhöz? Néhány szóval ki lehet fejezni. „Tudni“ annyi, mint „lenni“. Ami nem volt örökkévaló, abból soha sem lesz örökkévaló. Ennélfogva, ha az ami megtudandó, megismerendő, akkor mi, akik a kutatók, a megismerők vagyunk, nem lehetünk más, mint az örökkévaló, úgy a jelenben és más egyéb nem is lehettünk, nem is voltunk a múltban sem.

Ez a Teosophia végső adata.

Az Arya irodalomban az ember a természethez való relációja egy igen egyszerű mondattal van kifejezve : m.p. „Te vagy Az.“ „Az“ a Theosz, az a valami a természetben, az Egy realitás ezen örökké változó különféle formában látható mindenségben.

„Te vagy Az“ a tiszta Én, az a valami az emberben, az Egy Realitás az örök változó, különféle formákban látható kicsi mindenségben, akinek a neve emberi lény.

„Az“ azon Realitás, melynek a természet a manifestációja. „Te“ ama Realitás, melynek az ember a manifestációja. „Te vagy az“ azt jelenti, hogy a megismerő subjectum és a megismerendő objectum egy és ugyanaz.

A szentírásban is meg van ez a fogalom örökítve. Jézus a tökéletes ember azt mondá: Az atya és én egy, más szóval ez annyit jelent, hogy: én „az“ vagyok.

Azon realitás, melynek jelensége mi vagyunk, és azon realitás, melynek jelensége a természet, egy és ugyanazon realitás. „Theos“ csak Egy. Theos nincs elosztva. Mi nem vagyunk Theosnak forgácsai; mi a megoszthatatlan örökkévalók vagyunk. Az emberben és a természetben levő Realitás azonossága volt a múltban és lesz mindig, mindenütt Theosophia alapja.

Ez lévén a Theosophia alapja, mi követi ennek elfogadását? Mi a Theosophiához vezető út, mi a Realitás tudománya? Erre a kérdésekre is rövid három szóval felelhetünk — „Te vagy az“ „Ember, ismerd meg magadat“ Ez az egész titok. A Theosophia nem egyéb, mint önismertet, vagy amint a sanskrit nyelv fejezi ki Atma-Vidya. Ha fel akarjuk fedezni, „mi“ a természet, úgy fel kell fedeznünk azt, hogy mi önmagunkban az a „mi“. A Realitás felfedezésénél figyelmünket nem érzékelésre, hanem a bensőnkre kell irányítani: mert „Az Isten országa

bennetek van“. Könyvekben nem fogjuk megtalálni, sem mások előadásában, prédikálásában, sem a jelenségek megfigyelésében, sem az okkult erők megszerzésében. Míg önmagunk bensejében, ha meg nem találjuk, hiába keressük azt bárhol. Mózes is azt mondá az izraelitáknak: „mert ezen isteni tanok nincsen töletek elfedve, sem titokba tartva, de még nincs az égben sem, nehogy azt mondjátok, ki megy fel érte az égbe, nincs a tengeren túl, hogy mondhattok, ki megy érte tengeren túlra, és elhozza, hogy meghallgassuk, megismerjük és megtarthassuk, oh, nem! igen közel van az hozzátok: a szívetekben s ajkaitokon van az, csak ismerjétek meg és kövessétek.“ Még érvek által sem lehet megtalálni, még az úgynevezett belátás által sem, noha a belátás elfogadja, ha már egyszer fel lett fedezve. Kétszázötven évvel ezelőtt megjelent egy egyszerű ember által írott könyv, melyben erről az eszméről következő kijelentés van: „A valódi Isten megismerése a feltevések feltevése által el nem érhető, de a következtetések levezetése által sem, de az által igen, ha az ember lelkileg a magasabb intellectussal érintkezésbe lép, mely csak akkor következik be, ha a kedély tévelygéseitől megtisztul, s a test alsóbb kívánságait annyira levetkőzte, hogy a kedély teljes nyugalomban van“.

„Te vagy az“ — az az Igazság, „Ismerd meg önmagadat“ — az az Út. S most következik az élet, a Theosophia gyakorlati része, amelyről még néhány szóval meg kell emlékeznünk.

Bármilyen is az ember lényege, a praktikus céljában (a mindennapi élet ténykedésben, mindig olyan lesz az ember, amilyennek magát képzei; ezt azonban nem fogja és nem is szükséges neki elárulni. Bármivel azonosítsa magát, azok szerint fog cselekedni. Ha azt képzei, hogy csak egy fizikai test, minden cselekedete, úgy magával, mint másokkal szemben ezen hit vagy felfogás színezetével fog bírni. Az olyan, nagyon is gyakorlati materialista. Ha azt képzei, hogy ő rabja valamely hibának, hogy ő egy szegény nyomorult féreg, hogy ő egy igen gyarló bűnös ember, s mindazon furcsa dolgok még, amelyek a theologia tárházában fel vannak raktározva; azok szerint fog cselekedni. Minden gyakorlati dolognál ő csak egy szegény féreg, egy gyarló bűnös lesz, s a szerint fog fetrengeni és vétkezni.

De ha erős a hite, hogy ő a saját realitása, a saját isteni volta a saját örökkévalósága, s hogy ő lényegileg Theos, minden gondolata, minden cselekedete, minden mozdulata, ezen magasított hit által lesz befolyásolva. Törekvése, gondolata, érzelme, mind isteni leend. Minden relatiojában oda törekszik, hogy isteni *legyen*. És „lenni” annyi, mint „tudni”, „ismerni”. Lét és tudomány egy és ugyanaz. Törekvése hogy Isteni legyen, oda juttatja, miszerint felismeri magát mint Theost. Azon törekvése, hogy megismerje önmagát, minden dolgaiban, cselekedeteiben Isteni fog lenni, s minden ténykedése Theosophiai alaptól fog kiindulni.

Religiója igen egyszerű lesz, az örökkévalóság: az atya és ő egy és ugyanaz. Az ő akarata az örökkévaló akarata, az egyetemes akarat, Ő csak azért él, hogy az örökkévaló akaratát teljesítse és betöltse az örökkévaló célját.

Az etikája, erkölcsi törvénye is hasonló egyszerű. Miután hiszi, hogy ő az örökkévaló s hogy az örökkévaló egyedül csak egy lehet, *hinni* és *tudni* fogja, hogy minden más ember, minden látszólag külön álló lény, mind, mind az örökkévaló. Hiszi minden teremtmény szellemi azonosságát, hiszi minden lénynek szellemi halhatatlanságát, s törekedni fog ezen hitét a másokkal való relatiojában kifejezésre juttatni. Míg mások felismerik a látszólagos különállóságot, ő feltalálja, felfedezi az alapjukban levő összefüggést Ő az egység értelmében fog cselekedni. A régi Buddhisták tana szerint: „ő illatossá fogja tenni a különállóságot a realitás illatával“ „Az élet minden cselekedetét isteni illatai fogja illatossá tenni“. Tudni fogja, hogy bármi éri az egyet az az egészre érinti, mert az *egy* és az *egész*, az *összes* között nincs különállóság, különválás. Úgy fog cselekedni, mintha a felebarátjának érdeke, célja, az eszménye az ő saját érdeke, célja és eszménye lenne. Felebarátját úgy fogja szeretni, mint önmagát. Szívét, lelkét, kedélyét úgy fogja hangolni, amint az emberiség nagy szíve, lelke és kedélye rezeg. Azt fogja érezni, hogy ő mindenben lakozik, s minden ő benne. Minden szavában, minden cselekedetében, minden gondolatában kifejezésre juttatja a Realitás hatalmát, melyet mi Jó-

nak, Igazságnak, Harmóniának és Könyörületnek nevezünk. És az ő élete csupa Jóság, szépség, igazság, összhang és könyörület leend.

Ezen Theos-Sophia természetesen úgy fog nyilvánulni, mint az általános testvérisülés erős láncolata, mely nem szorul semmiféle distinktiora, ez a legmagasabb erkölcsi eszme, amit azt ember mint a ember érvényesíthet cselekedetiben és gondolatában.

Így minden cselekedeteinek alapját a saját sejtelve által sugalmazott isteni lényegére fogja fektetni s kutatni fogja, hogy mind tisztábban s tisztábban felismerhesse az ő valódi és örökkévaló Énjét a minden lényben levő valódi és örökkévaló „Ént“. Törekedni fog, hogy a legmagasabb lehessen, amit benne az isteni világosság megnyilatkoztathat. Törekvése oda fog irányulni, hogy jelen cselekedeteket magasabb eszmékkal pótolja és amint ezt cselekszi, és azt *éli*, amit *tud* s *tudja* azt, amit *él*, az égi világosság mind magasabb és magasabb eszményeket fog előtte nyilvánítani. Mind jobban és jobban meg fogja érteni Christosnak ama benső sugallatát: „Én vagyok az út, igazság és az élet.“

Így haladva a világosság ösvényén felfedezi, hogy ő maga a világitó sugár, hogy ő maga a kutatásának tárgya. Ennél fogva minden magaviselete azon tényen fog alapulni, hogy ő az enmaga. Tudni fogja, hogy senki sem lehet az ő példányképe, mert az utánzás nem lehet isteni. Tudja, hogy az örökkévaló akaratát senki sem magyarázhatja meg neki. Azon akaratot ő magának kell megismernie. Törekedni fog magát a saját eredeti individuális módja szerint kifejezni és a teremtő törekvésének légköre az általános testvérisülés, az általános szabadság és általános tolerancia szivárványszínű erős összetartó, mindent fedő boltozata leend. Minden, ami őt az életben érinti, keresni fogja az alapjában rejlő értelmet. Nem fogja az embert a ruhája szerint ítélni, sem a testet nem tartja embernek, s nem fogja össze téveszteni az embert a véleményével, eszményével, phrasissával és szavaival, melyek csak ide-oda támolyognak és fájdalmas confusiót idéznek elő az ember kedélyében. Az ő más énjeivel való érintkezésében oda fog törekedni, hogy azokat a realitás szerint kezelje: vagyis úgy cselekedjen, mint a valódi ember. És így fog cselekedni az élet minden phasissaiban: mindenre az örökkévaló álláspontjából fog tekinteni s nem az időleges térhez, esetlegességekhez kötött jelenségek szempontjaiból.

A Theosophia alapja, ennek végső adata tehát, az ember lényegének a természet lényegével való tényleges azonossága. Theos mind a kettő lényege, Sophia ezek realisatiója. Ezen azonosságot az Upanishadok is megerősítik „Te vagy az“, amely felett nagyon érdemes elmélkedni. Ezeknek az elveknek elfogadása alapján, a legmagasabb vallási kötelességünk: az Önmegismerés. „Ember ismerd meg magadat“ Ebben rejlik a legmagasabb erkölcsi kötelesség: Ember légy önmagad. „Ha önmagadhoz hű és igaz vagy, ebből az következik, hogy senki más irányában nem lehetsz csalfa vagy hűtelen“. „Te isteni vagy“, ez a Theosophia kezdete; „ismerd meg Isteni voltodat“, ez a Thosopia közepe; „légy Isteni“ ez a Theosophia vége.

A Theosophia Társaság célja az erkölcsi élet ápolása és emelése; az elméletileg elismert emberiség tesvérisülésének gyakorlati előmozdítása; tekintet nélkül a fajra, nemzetiségre, vallásra, felekezetre, nemre és társadalmi állásra; erre vonatkozó szabadelvű eszmék mozgalmainak és irodalmának ismertetése és olyan központ létrehozatala, ahol az általános testvériség eszméjét (Theosophia alapon) elismerik, és ennek megvalósítását létük feladatának tekintik. A Theosophiai Társulat nem titkos szövetkezet s semmiféle kultusszal, vagy rituálékkal nem bír s ilyen általa semmi körülmények között el sem fogadható.

Nem képviseli semmiféle felekezet-, politikai- vagy másféle párt, avagy személy érdekét, s ennél fogva állást sem foglal ilyenek ellenében. Senki cselekedetét, véleményét vagy hitvallását nem kritizálja, s kebeléből kizár minden viszályt vagy perlekedést. Így a társulat nem képez sem, politikai, sem socialis vagy egyházi pártot. Kebeléből ki van zárva valamely új vallás, vagy új felekezet alapításának szándéka s ilyennek propagandát nem is csinál.

Fő törekvése az összes régi irodalmak összehasonlítása, s a természettudományok új alapon való ismertetése.